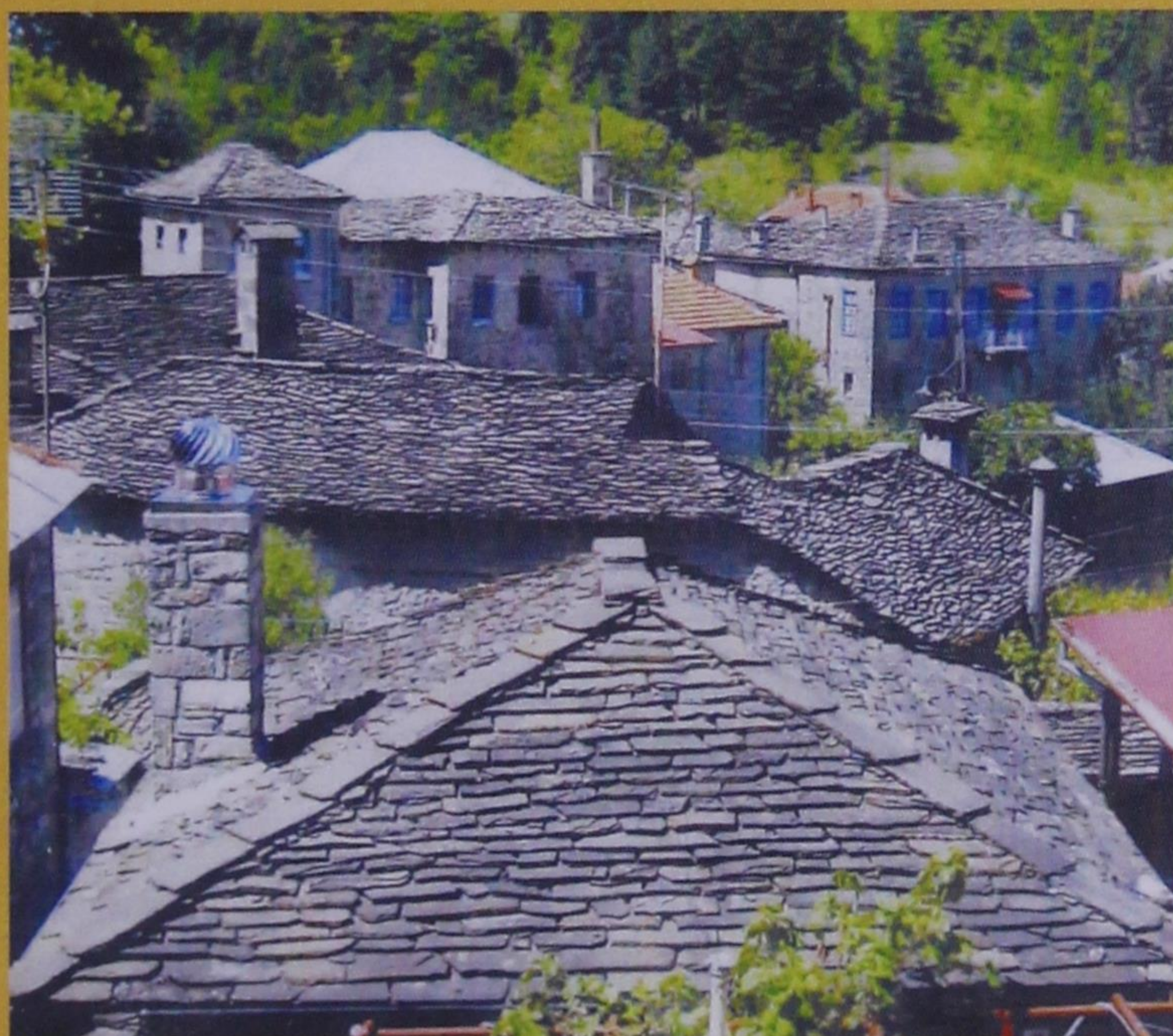

ΧΑΡΙΛΑΟΣ Γ. ΓΚΟΥΤΟΣ
ΟΜ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙ 12 ΑΠΟ ΤΑ ΓΥΡΩ ΤΗΣ ΧΩΡΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. ΑΡΙΣΤΗ	5. ΒΟΣΤΙΝΑ	9. ΓΡΑΜΜΟΣΤΑ
2. ΤΣΕΡΒΑΡΙ	6. ΦΡΑΣΤΑΝΑ	10. ΜΠΟΡΜΠΟΤΣΙΚΟ
3. ΒΗΣΣΑΝΗ	7. ΤΣΑΡΑΠΛΑΝΑ	11. ΣΑΜΑΡΙΝΑ
4. ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	8. ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ	12. ΒΩΒΟΥΣΑ

ΑΘΗΝΑ 2023

Ὁ Χαρίλαος Γκοῦτος γεννήθηκε
στό Γανναδιό τῆς Κόνιτσας τό 1941.
—Σπούδασε στό Γυμνάσιο Πωγωνι-
ανῆς (1954-56), στό Γυμνάσιο Κό-
νιτσας (1956-60) καί στήν Νομική
Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
—Εργάσθηκε ὡς ὑπεύθυνος τοῦ Δι-
καστικοῦ Τμήματος τῆς ἐπιχείρησης
«Ε. Γ. Λαδόπουλος Α.Ε.» (1969-70),
ὡς εἰδικός ὑπάλληλος 5ου βαθμοῦ
στό Ὑπουργεῖο Γεωργίας (1971-73)
καί ὡς δικηγόρος Ἀθηνῶν (1971-
2004). —Ἐκλέχθηκε διαδοχικά σέ
ὅλες τίς βαθμίδες τοῦ Διδακτικοῦ
καί Ἐρευνητικοῦ Προσωπικοῦ τοῦ
Παντείου Πανεπιστημίου μέ εἰδί-
κευση στό Ἐργατικό Δίκαιο καί στήν
Ἱστορία του καί ἄσκησε τά καθήκο-
ντά του ἀπό τό 1974 μέχρι τό 2008,
ὅποτε ἐντάχθηκε στούς Ὁμότιμους
Καθηγητές. Παράλληλα, δίδαξε τό
Ἐργατικό Δίκαιο σέ Τμήματα μετα-
πτυχιακῶν σπουδῶν, στήν Ἀνώτερη
Τηλεπικοινωνιακή Σχολή, στήν Σχο-
λή Ἀξιωματικῶν Χωροφυλακῆς καί
σέ σεμινάρια μετεκπαίδευσης.—Δι-
ετέλεσε μέλος πολλῶν συλλογικῶν
ὀργάνων τοῦ Παντείου Πανεπιστη-
μίου, διευθυντής τοῦ νομικοῦ περι-
οδικοῦ «Ἐργατικά Χρονικά» (1975-
81), μόνιμος συντάκτης τοῦ 15θήμε-
ρου περιοδικοῦ «Δελτίον Ἐργατικῆς

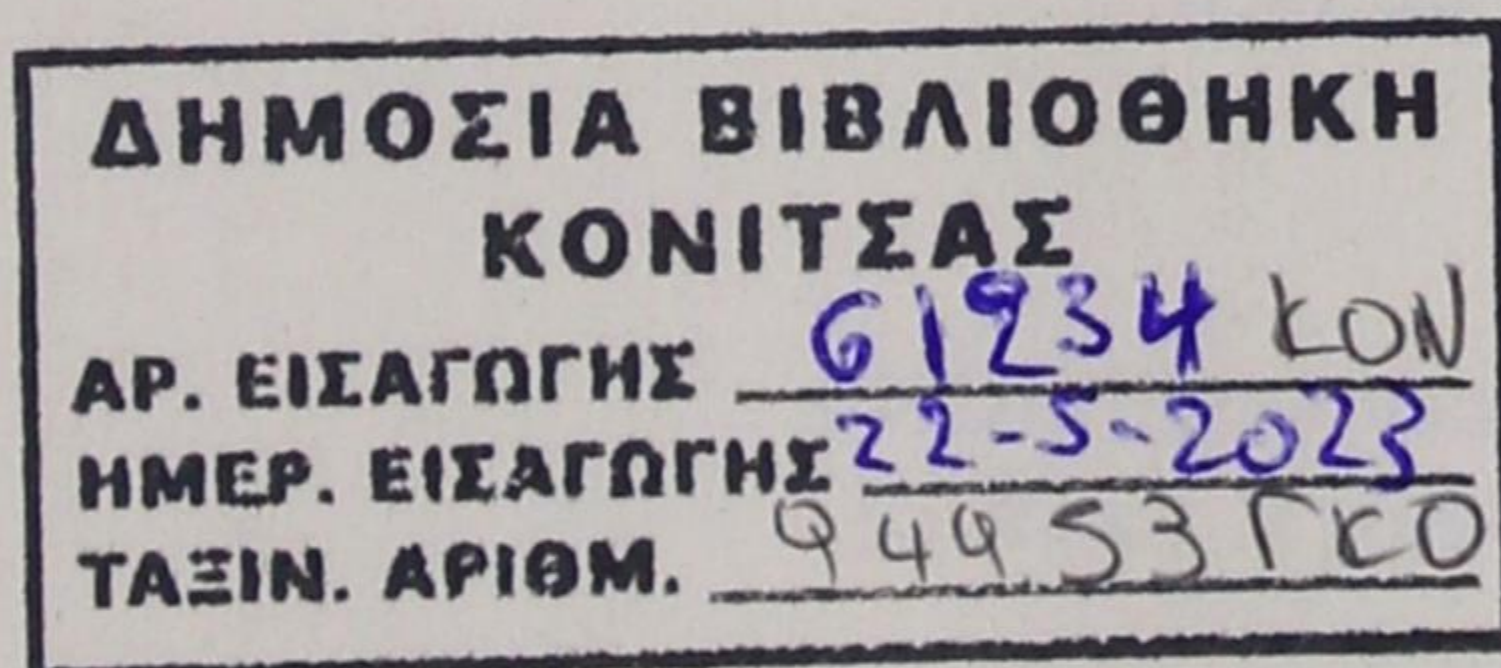
Ἡ ἐπαρχία Κόνιτσας
καί 12 ἀπό τὰ γύρω της χωριά
στό παρελθόν

ΧΑΡΙΛΑΟΣ Γ. ΓΚΟΥΤΟΣ

ΟΜ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙ 12 ΑΠΟ ΤΑ ΓΥΡΩ ΤΗΣ ΧΩΡΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. ΑΡΙΣΤΗ	5. ΒΟΣΤΙΝΑ	9. ΓΡΑΜΜΟΣΤΑ
2. ΤΣΕΡΒΑΡΙ	6. ΦΡΑΣΤΑΝΑ	10. ΜΠΟΡΜΠΟΤΣΙΚΟ
3. ΒΗΣΣΑΝΗ	7. ΤΣΑΡΑΠΛΑΝΑ	11. ΣΑΜΑΡΙΝΑ
4. ΔΕΛΒΙΝΑΚΙ	8. ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ	12. ΒΩΒΟΥΣΑ

ΑΘΗΝΑ 2023

Εικόνα τοῦ ἐξωφύλλου: *Θέα ἀπό τήν ἀυλή τοῦ σπιτιοῦ μου
στό χωριό Γανναδιό τῆς Κόνιτσας*

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ:

Ὁδός Κονοπισοπούλου 32, Ἀθήνα 115 24

Τηλ. 210-6925471, κιν. 6976572746

ISBN: 978-618-5636-44-9

Copyright © Ἐκδόσεις «ΛΕΙΜΩΝ»,
Χαρίλαος Γ. Γκοῦτος

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Νικηταρᾶ 2-4, 106 78 Ἀθήνα

Τηλ/Fax: 210-32.27.323

e-mail: ekd.limon@gmail.com

www.leimon.gr

*Στόν Νικόλα καί στόν Κωστή
πού προοδεύουν*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό 1960 ἄρχισα νά ἀσχολοῦμαι παρέργως, ὡς φοιτητής, μέ τήν ἔρευνα τοῦ παρελθόντος τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας, τό ὁποῖο στήν ἱστοριογραφία ἦταν ἐλάχιστα γνωστό. Σύν τῷ χρόνῳ, μέ ζήλο, κέφι, μεθοδικότητα καί καλή τύχη, κατόρθωσα νά συλλέξω ἕνα πλῆθος σχετικῶν πληροφοριῶν ἀπό ἄμεσες καί ἀπό ἔμμεσες διαγωνστικές πηγές, συνήθως δυσεύρετες, ἐδημοσίευσα κάμποσα ἄρθρα γι' αὐτήν τήν τοπική ἱστορία καί ἔγραψα τά ἐξῆς 4 βιβλία-τόμους πού ἐκδόθηκαν ἀπό τόν ἐκδοτικό οἶκο τῆς Ἀθήνας Λειμών: «Ἡ ἐπαρχία Κόνιτσας καί ἡ Μόλιστα ἐπί τουρκοκρατίας» (2003, σελ. 288), «Οἱ οἰκισμοί τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας στό παρελθόν» (2015, σελ. 140), «Ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας», τ. Α' (2017, σελ. 569), «Ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας», τ. Β' (2021, σελ. 430).

Στόν ἀνά χειρας τόμο, τό πρῶτο κεφάλαιο συγκροτεῖται ἀπό 14 θεματικές ἐνότητες, οἱ ὁποῖες ἀναπαριστοῦν ἀντίστοιχες ἱστορικές ὀψεις τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας καί προσαυξάνουν τίς θεματικές ἐνότητες γιά τό παρελθόν τῆς ἴδιας ἐπαρχίας πού ἔχουν περιληφθεῖ στούς ὡς ἄνω δύο τελευταίους τόμους.

Ἡ συσχέτιση τῶν ἱστορικῶν γνώσεων πού ἀφοροῦν σέ μιά ἐπαρχία, μέ τίς ἱστορικές πληροφορίες πού ἔχομε γιά τίς περιοχές πού περιβάλλουν τήν ἐπαρχία αὐτή, ἀποκαλύπτει, μεταξύ ἄλλων, τίς συγχρονικές ὁμοιότητες καί ἀνομοιότητες πού ἐμφάνισαν ἀφ' ἐνός τά αἷτια καί τά αἷτιατά τῶν ἱστορικῶν ἐξελίξεων στούς συσχετιζόμενους τόπους καί ἀφ' ἐτέρου ἡ πολιτιστική φυσιογνωμία καί ἡ πρόο-

δος *ἐκάστου τῶν τόπων τούτων*. Ἔτσι, ἡ συσχέτιση αὐτή, πλὴν τῶν ἄλλων, διευκολύνει σημαντικά τὴν κατανόηση τῶν γεγονότων καὶ ἐξελίξεων στὴν ἐν λόγῳ ἐπαρχία, ἐφ' ὅσον δὲ ἀγνοοῦμε ἂν συνέβησαν καὶ σὲ αὐτὴν ὀρισμένα γεγονότα πού γνωρίζομε ὅτι συνέβησαν σὲ γειτονικούς τῆς τόπους, ἐπιτρέπει νὰ πιθανολογήσομε ὅτι ὑπὸ ὅμοιες συνθῆκες συνέβησαν τέτοια γεγονότα καὶ σὲ αὐτὴν. Ἡ ἱστορική συσχέτιση τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας μέ τίς 4 περιοχές πού τὴν περιβάλλουν (Ζαγορίου, Πωγωνίου, Λεσκοβικίου, Δυτικῆς Μακεδονίας) δυσχεραίνεται ἐν πολλοῖς, ἐπειδὴ οἱ μέχρι τώρα δημοσιευθεῖσες μελέτες γιὰ τὴν ἱστορία ἐκάστης τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἢ ἐκάστου τῶν κυριότερων οἰκισμῶν τους εἶναι ἐλλειμματικές καὶ συνήθως ἀποσπασματικές. Ἐνεκα τούτων, ἔχω συνθέσει, βάσει τῶν ἀξιολογότερων σχετικῶν πληροφοριῶν τῆς βιβλιογραφίας, καὶ παραθέτω στό δεύτερο κεφάλαιο πληρέστερες συνοπτικές ἀφηγήσεις γιὰ τό παρελθόν τῶν 12 κυριότερων χωριῶν τῶν ὡς ἄνω 4 περιοχῶν, ὥστε νὰ εἶναι ἐφικτή ἡ ἱστορική συσχέτιση τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας μέ αὐτά τὰ 12 χωριά τουλάχιστον.

Στό τρίτο κεφάλαιο ἐξετάζονται οἱ πληροφορίες γιὰ τὰ ἀκόλουθα γεγονότα πού συνέβησαν στὴν περιοχή τοῦ Ἀργυρόκαστρου κατά τὰ ἔτη 1760-1850: συμβουλές πνευματικοῦ τῆς μονῆς Ραβενῶν, δικαιοκρισία μητροπολίτη, προέλευση τῶν οἰκογενειῶν ἐνός χωριοῦ, ἡ δράση τοῦ καταγόμενου ἀπό τὴν περιοχή λόγιου Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ (πού διετέλεσε δάσκαλος στὴν Κόνιτσα κατά τὰ ἔτη 1824-33), συνάντηση στὴν περιοχή τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τοῦ Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ καὶ σχέσεις μεταξύ τους. Οἱ ὡς ἄνω πληροφορίες ἐξετάζονται ἐδῶ ἐπειδὴ φωτίζουν ἀγνωστα ζητήματα τῆς ἱστορίας τῆς Ἠπείρου στὴν περίοδο 1760-1850 καὶ εἶναι χρήσιμες γιὰ τὴν συγκριτική συσχέτισή τους μέ τίς ἱστορικές ἐξελίξεις στὴν ἐπαρχία Κόνιτσας κατά τὴν ἴδια ἐποχή.

Τό τέταρτο κεφάλαιο ἀποτελεῖται ἀπό 5 θεματικές ἐνότητες, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιέχει περιλήψεις τῶν πληροφοριῶν γιὰ τὰ ἀφορῶντα στό θέμα τῆς ἱστορικά γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν

στήν ἐπαρχία Κόνιτσας ἢ στίς προαναφερθεῖσες γειτονικές της περιοχές καί ἔχουν καταγραφεῖ διάσπαρτα στά τρία τελευταῖα ἀπό τά ἀναφερθέντα παραπάνω βιβλία μου καί στό ἀνά χειῖρας βιβλίο, εἶναι δέ τά ἐξῆς: ἀρχαῖα καί βυζαντινά εὐρήματα, κατασκευαστικά ἔργα, κακοπάθειες κατοίκων, ἐνέργειες τοῦ Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ καί τοῦ Ἀλῆ πασᾶ στούς ἐν λόγω τόπους.

Οἱ ἐξιστορήσεις στόν ἀνά χειῖρας τόμο, καθώς καί στά προαναφερθέντα βιβλία μου, ἐκτείνονται χρονικῶς μέχρι τό ἔτος 1913 κατά τό ὁποῖο ἔληξε ἡ ὀθωμανική κυριαρχία στήν ἐπαρχία Κόνιτσας καί στούς γειτονικούς της τόπους, ἀλλά ἐνίστε φθάνουν μέχρι τό 1940.

Χ.Γ.Γ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Περιεχόμενα	13

Κεφάλαιο I

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

1. Άγαθοεργίες μονῶν	17
2. Τοπικές ἐπισκοπές καί μητροπόλεις	24
3. Ἐπίσκοποι Βελλᾶς στήν περίοδο 1762-1839	29
4. Κακοπραξίες σέ τρεῖς μονές	39
5. Ἐπιδημία πανούκλας κατά τά ἔτη 1814-1822	54
6. Δύο ἄγνωστες ἐπιστολές τῶν ἐτῶν 1805, 1854	60
7. Δικαιοπρακτικά ἔγγραφα στό Γανναδιό, 1827-1884	66
8. Συμφωνητικό διανομῆς κληρονομίας, 1862	85
9. Ἀντάρτες καί ληστές κατά τά ἔτη 1872-1912	88
10. Ὄνόματα οἰκοδόμων χαραγμένα σέ ἔργα τους, 1779-1910 ...	105
11. Τό βιβλίο τοῦ Σ. Μαντᾶ «Γεφυρογραφία τῆς Πίνδου»	109
12. Βιβλίο ἱστορίας τῆς Στράτσιανης	112
13. Τά τρία χωριά τῆς Μόλιστας	117
14. Κτήρια καί τόποι στήν παλιά Ἄνω Κόνιτσα	123
15. Δημῶδης ποίηση γιά τήν ἐπαρχία Κόνιτσας	130

Κεφάλαιο II

12 ΧΩΡΙΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

1. Ἀρτσίστα (Ἀρίστη)	145
2. Τσερβάρι (Ἐλαφότοπος)	158
3. Βήσσανη	171

4. Δελβινάκι	191
5. Βοστίνα (Πωγωνιανή)	212
6. Φραστανά (Κάτω Μερόπη)	225
7. Τσαραπλανά (Βασιλικό)	233
8. Λεσκοβίκι	242
9. Γράμμοστα	251
10. Μπορμποτσικό (Έπταχώρι)	258
11. Σαμαρίνα	272
12. Βωβούσα	291

Κεφάλαιο III

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟ

1. Μονή Ραβενῶν, Δέρανη, Γκιάτι	303
2. Ὁ λόγιος Κοσμᾶς Θεσπρωτός ἀπό Γεωργουτσάτες	316
3. Συνάντηση Ἀλῆ πασᾶ καί Κοσμᾶ Αἰτωλοῦ	327

Κεφάλαιο IV

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ 5 ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1. Ἀρχαῖα καί Βυζαντινά εὐρήματα	362
2. Κατασκευαστικά ἔργα	365
3. Κακοπάθειες κατοίκων	371
4. Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός	378
5. Ἀλῆ πασᾶς	380
Πρῶτες δημοσιεύσεις	391
Ἄλλα νέα δημοσιεύματά μου	392
Εὐρετήριο ὀνομάτων προσώπων καί οἰκισμῶν	393

Η έπαρχία Κόνιτσας και τὰ 12 χωριά γύρω της

Κεφάλαιο Ι

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

1.- Άγαθοεργίες μονῶν

Στόν χῶρο τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας, τόν 13ο αἰῶνα καί μετέπειτα ὑπῆρξαν συνολικῶς, σέ κάποια χρονικά διαστήματα, 30 τουλάχιστον μονές, μικρές κατά τό πλεῖστον. Ἀπό αὐτές διασώθηκαν 16, κυρίως οἱ ναοί τους, λίγων δέ καί τά κελλιά τους¹.

Βάσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης, οἱ μονές αὐτές παρεῖχαν φιλοξενία σέ περαστικούς, πιθανότατα δέ ἐνεργοῦσαν καί ἄλλες ἀγαθοεργίες, ὅπως συμπαράσταση σέ ἀναξιοπαθοῦντες ἢ ἄλλους ἀδύναμους. Κατά διασωθεῖσες πληροφορίες, μερικές ἀπό τίς μονές αὐτές φρόντιζαν γιά τήν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν τῶν περιοίκων. Οἱ μονές τῆς Διπαλίτσας (Μολυβδοσκεπάστη) καί τῆς Ὀστανίτσας (Γκούρας), οἱ ὁποῖες ἀνήκαν στήν ἀρχιεπισκοπή Πωγωνιανῆς μέχρι τό 1828 καί στίς διαδόχους της μητροπόλεις ἔπειτα, καί οἱ μονές τῆς Βελλᾶς, τοῦ Σωσίνου, τῶν Πατέρων καί τῆς Ζίτσας, οἱ ὁποῖες ἀνήκαν στήν ἐπισκοπή Βελλᾶς καί ἔπειτα σέ διαδόχους της μητροπόλεις μέχρι τό 1924, ὑπῆρξαν ἐστίες γραμμάτων καί παρεῖχαν σχολικές γνώσεις σέ παιδιά περιοίκων ἢ χρηματοδοτοῦσαν τήν λειτουργία σχολείων σέ γειτονικά χωριά, ὅταν αὐξήθηκαν τά εἰσοδήματα τῶν μετοχίων πού αὐτές εἶχαν ἀποκτήσει στήν Βλαχία (Ρουμανία). Τόν 19ο αἰῶνα τά εἰσοδή-

1. Βλ. Χ. Γκοῦτος, Ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας, τ. Α' 2017, σελ. 215-220, 31, 50.

ματα αυτά ενίοτε φαλκιδεύθηκαν από τό Πατριαρχεῖο ἢ ἀπό τούς τοπικούς ἀρχιερεῖς μέχρι τό 1862, ὅποτε ἡ Ρουμανική κυβέρνησις τά κρατικοποίησε.

Παρακάτω παρουσιάζω συνθετικά καί συνοπτικά τίς πληροφορίες πού μπόρεσα νά βρῶ ἀναφορικά μέ ἀγαθοεργίες πού ἐνεργήθηκαν ἀπό τίς μονές τῆς Διπαλίτσας, τῆς Ὀστανίτσας, τῆς Βελλᾶς καί λίγες ἄλλες. Οἱ πληροφορίες ἀφοροῦν κυρίως σέ φροντίδες τῶν μονῶν αὐτῶν ὑπέρ τῆς ἐκπαίδευσης καί ὑποδηλώνουν τήν προηγμένη ποιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν καί τῶν πολιτιστικῶν ἀντιλήψεων τῶν ἐνοίκων τους καί τῶν περιοίκων λαϊκῶν.

A.- Φροντίδες τους γιά τήν ἐκπαίδευση στούς αἰῶνες 13ο ἕως 19ο

Ὁ Ζαγορίσιος ιστοριογράφος Ἰ. Λαμπρίδης ἔγραψε σχετικῶς τό 1880 καί τό 1888²: Στίς μονές Βελλᾶς, Μολυβδοσκεπάστου κ.ἄ., «οὐ μόνον τά νάματα τῆς πίστεως ἡμῶν ἀπ' αὐτῆς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετ. οἱ Ἡπειρῶται ἐποτίζοντο, ἀλλά καί τῶν Φιλιππικῶν τοῦ Δημοσθένους καί τοῦ Γοργίου τοῦ Πλάτωνος, μετά τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἀριστουργημάτων, ἠκροῶντο. Μετά δέ τήν κατά τόν ΙΕ' καί ΙΣΤ' μ.Χ. αἰῶνα ἐπελθοῦσαν καταστροφῆν, πάντα ταῦτα τά πνευματικά φυτώρια ἀπροσκόπτως περίπου διετηρήθησαν, ἔστω καί ὡς προπαιδευτήρια τῶν κληρικῶν... Καί ἕτερα, μετά σπουδαίων βιβλιοθηκῶν, πνευματικά κέντρα ἐν ἄλλαις βραδύτερον ἰδρυθείσαις μοναῖς, ἀπ' αὐτῆς τῆς ΙΣΤ' ἑκατοντ., συνεστήθησαν», ὅπως στήν μονή Γκούρας... «Οἱ μοναχοί τῶν σεμνῶν Μολυβδοσκεπάστου καί Βελλᾶς σκηνωμάτων καί ἐπί δύο τουλάχιστον αἰῶνας ἀπό τῆς κατακτήσεως ἠρμήνευον, εἰς τούς ἀδελφούς αὐτῶν, Ἑλληνας πεζογράφους καί ποιητάς... Καί εἰς τάς παρά τήν Ὀστανίτσαν καί Ζίτσαν μονάς ὑπῆρχον ἀπό τοῦ ΙΕ' αἰῶνος προπαιδευτήρια μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἡμίσεος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διατηρηθέντα».

2. Ἰ. Λαμπρίδης, Περὶ τῶν ἐν Ἡπειρῶ ἀγαθοεργημάτων, 1880, Μέρος Α' σελ. 40-42, ὁ ἴδιος, Ἡπειρωτικά μελετήματα, τχ ΣΤ' 1888 σ. 9.

Αὐτά τὰ πνευματικά φυτώρια, ὅπως ἐκεῖνα τῆς Μολυβδοσκεπάστου καί τοῦ Σωσίνου, «ἔπαυσαν τήν Ἑπειρον διαθερμαίνοντα ἀπό τῆς δευτέρας δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἡ δέ διάλυσις τούτων ἐπῆλθε μετὰ τήν ἐν ταῖς πόλεσι καί κωμολόλεσι σύστασιν Σχολείων καί τήν παρανόησιν τοῦ προορισμοῦ τῶν Μουσῶν παρά τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ἀρχηγῶν, τῶν ἡγουμένων καί μοναχῶν...». Οἱ ἐπιχορηγήσεις ἀπό μονές τῆς Ἑπίρου «πρός διατήρησιν Σχολείων πρό τριακονταετίας περίπου ἄρχονται [δηλαδή ἀπό τό 1850 περίπου], ὀφείλεται δέ τό κατόρθωμα τοῦτο κυρίως εἰς κοινότητος ὁμονοούσας καί τόν σκοπόν τῶν μονῶν συναισθανθείσας καί ἔργῳ τοῦτον ἐπιδιωξάσας».

B.- Μονές Γκούρας καί Μολυβδοσκεπάστη

Ὁ καταγόμενος ἀπό τήν Ὀστανίτσα Ἰωαννίκιος Πωγώνης, μητροπολίτης στήν Οὐγγροβλαχία, τό 1733 κληροδότησε τήν περιουσία του στήν μονή τῆς Γκούρας καί ὄρισε νά παρέχονται κατ' ἔτος 20 γρόσια, ὡς μισθός, «τῶ διδάσκοντι τούς παῖδας κοινά καί ἐκκλησιαστικά μαθήματα» στήν Ὀστανίτσα, ὁ ὁποῖος δάσκαλος εἶχε διορισθεῖ ἀπό τόν ἴδιο³.

Τό 1828 τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως παράγγειλε τά ἐξῆς στούς ἡγουμένους τῶν μονῶν Γκούρας καί Μολυβδοσκεπάστου: «Τά συναχθέντα 13.000 γρόσια ἀπό βοηθείας καί ἐλέη τῶν χριστιανῶν νά τά καταθέσητε εἰς τήν συγκρότησιν κοινοῦ σχολείου κατὰ τά αὐτόθι μέρη..., νά λάβετε ὁμίλιαν μετὰ τῶν προκρίτων αὐτόθι χριστιανῶν καί ὁ ἀποφερόμενος αὐτῶν ἐτήσιος τόκος νά δίδεται διά τόν μισθόν ἑνός διδασκάλου πεπαιδευμένου καί τοῖς ἡθεσι κοσμίου». Τό 1851 ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Γκούρας ἐγκάτεστησε «διδάσκαλον ἐν τῷ μοναστηρίῳ του ἀγωνιζόμενος διά τόν φωτισμόν τῶν αὐτόθι ὁμογενῶν», ὁ δέ ἡγούμενος τῆς Μο-

3. Β. Δήμου, Ἡ ἱερά μονή τῶν Ταξιαρχῶν Γκούρας, 1983 233, 293, 297, Λαμπρίδης, Ἑπειρ. μελετήματα, τχ ΣΤ 32.

λυδβοσκεπάστης μονῆς ὑποσχέθηκε νά παρέχει στήν σχολή τῆς Διπαλίτσας 450 γρ. καί στόν δάσκαλο ἕνα φόρτωμα γέννημα⁴.

Τό 1840 τό Πατριαρχεῖο ἀποφάνθηκε ὅτι ἡ μονή Γκούρας ὀφείλει νά παρέχει, μέσω ἐκλεγομένων ἐπιτρόπων, 5.000 γρ. στήν σχολή τῆς Ὀστανίτσας πρὸς ἐκπαίδευση «τῆς ἐν αὐτῇ χριστιανικῆς νεολαίας», καθὼς καί 5.000 γρ. «χάριν ἐλεῶν καί βοηθείας ἐξηπορημένων ὁμογενῶν χριστιανῶν τῆς Ὀστανίτσας», διανεμόμενα σέ αὐτούς κατά τά Χριστούγεννα καί τό Πάσχα ἀνά 2.500 γρ. Τά ἴδια ὄρισε μέ νέο σιγίλιο τό 1857⁵.

Ἐπίσης τό Πατριαρχεῖο τό 1848 ἔδωσε ἐντολή νά διατεθοῦν τά εἰσοδήματα τῆς Μολυβδοσκεπάστου μονῆς γιά νά συσταθεῖ σχολή καί νά πληρώνονται οἱ διδασκαλικοὶ μισθοί «καί λοιπά τῆς σχολῆς δαπανήματα, ἐπί τῶ διδάσκεσθαι ἀμισθί τούς παῖδας τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν», κατά δέ τό 1849 ζήτησε ἀπό τόν Ρῶσο πρέσβη νά μεσιτεύσει γιά νά ἐπιτραπεῖ ἡ ξύλευση δάσους τῆς μονῆς στήν Βλαχία, ὥστε μέ τά κέρδη νά ἐπιτευχθεῖ «ἡ ἀνέγερσις Σχολῆς ἐν Πωγωνιανῇ». Κατά τά ἔτη 1846-62, ἡ μονή διέθετε 10.000 γρ. πρὸς διατήρηση σχολῆς στήν Ὀστανίτσα καί πρὸς προικοδότηση ἀπόρων κοριτσιῶν⁶.

Οἱ μονές Γκούρας καί Μολυβδοσκεπάστου τό 1870 περίπου «ἔδιδον ἐτήσιον ἐπίδομα εἰς τούς ἱεροσπουδαστάς ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, οἱ ὅποιοι θά ἠκολούθουν τό ἱερατικόν στάδιον». Κατά τά ἔτη 1908-15, «ἡ ἐπιχορήγησις τῆς μονῆς Γκούρας διά τά σχολεῖα τῆς περιοχῆς Ὀστανίτσας ἀνῆλθεν εἰς τό ποσόν τῶν 4.264 γροσίων»⁷.

4. Δήμου, ὄ.π. 163-164, Σ. Γκατσόπουλος, Ἱερά μονή Μολυβδοσκεπάστου, 1972, 41.

5. Αὐτόθι, 280, 284.

6. Δήμου, εἰς Ἡπειρωτικά Χρονικά, τ. 1985, Λαμπρίδης, ὄ.π. 49, ὁ ἴδιος, Περί τῶν ἐν Ἠπείρῳ... Α' 77, Κ. Δελικάνης, Τά ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεποφυλακίου σωζόμενα ἔγγραφα, τ. Γ' 1905 624.

7. Δήμου, Ἱερά... 107, 106.

Γ.- Μονή Βελλᾶς

Ὁ Κώστας Βουρμπιανίτης, γραμματικός τοῦ διοικητῆ τῆς Ἠπείρου Ὁμέρ Βρυώνη (1822-24), ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα τό 1835: «Ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ Ὁμέρ πασσᾶ, ἐγὼ ἔκαμα καί ἦλθε τό μοναστήριον Βελλᾶς εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου μας, μέ σκοπόν νά διοικεῖται μέ τήν εἶδησιν τῶν πατριωτῶν καί τό εἰσόδημά του νά ἐξοδεύεται πρός ὄφελος τῆς πατρίδος, αὐτός τό ἔκαμνε καί το κάμνει ὅπως θέλει»⁸.

Κάποιος κάτοικος «τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς», σέ ἐπιστολή του πρός τό Πατριαρχεῖο, τό 1843 περίπου, ἀνέφερε καί τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ ἐπαρχία μας ἔκπαλαι..., περί τήν ἔξω παιδείαν, οὐ κακῶς εἶχε, ποριζομένη μισθούς τινάς διδασκάλων ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Μοναστηρίου Βελλᾶς», παρά τήν ἔλλειψη βιομηχανίας, τήν ἀκαρπία τῆς γῆς καί τίς ληστεῖες ἀπό Ἀλβανούς. Μετά τήν σύσταση τῆς μητρόπολης Βελλᾶς καί Πωγωνιανῆς τό 1834, ἐλπίσαμε ὅτι, ἐκτός ἀπό τήν ἀρκετή ποσότητα ὀλανδικῶν φλωρινίων πού ἐλάμβανε ἡ μονή Βελλᾶς ἐκ τῆς Βλαχίας, θά μπορούσε νά λαμβάνει καί ἡ μονή Μολυβδοσκεπάστου ἐκ τῆς Βλαχίας χιλιάδες ὀλανδικῶν φλωρινίων καί ὅτι διά τῶν χρημάτων αὐτῶν ἡ ἐπαρχία ἔμελλε «μεγάλην νά λαμβάνη ὠφέλειαν ἐκ τῆς συστάσεως σχολείων καί λοιπῶν θεαρέστων ἔργων». Ὅμως, μέ τήν σύσταση τῆς μητρόπολης Ἰωαννίνων καί Βελλᾶς τό 1842, οἱ ἐλπίδες μας ματαιώθηκαν⁹.

Τό 1855 ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων ὄρισε ὅτι τὰ περισσεύματα τῶν εἰσοδημάτων τῆς μονῆς Βελλᾶς καί τοῦ μετοχίου της στό Μπαμπένι τῆς Βλαχίας θά διαιροῦνται σέ 4 μερίδια, τὰ ὅποια θά ἀντιστοιχοῦν: δύο στήν μητρόπολη, ἕνα στήν κοινότητα τῆς Κόνιτσας καί ἕνα στήν κοινότητα Ζαγορίου¹⁰.

8. *Εὐρ. Σούρλας*, εἰς Ἠπειρ. Χρονικά, τ. 1929 208, *Γκοῦτος*, ὄ.π. 415.

9. *Σούρλας*, ὄ.π. 237-239.

10. *Αὐτόθι*, 241-242.

Ὁ Λαμπρίδης ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα τό 1880: Ἡ μονή Βελλᾶς, ἐπί πολλές δεκαετίες καί ἰδίως κατά τὰ ἔτη 1857-62, ἐλάμβανε ἐτησίως, ἀπό κτήματα πού εἶχε στήν Βλαχία, 2.000 φλωριά, τὰ ὅποια ὅμως τὰ οἰκειοποιούνταν ὁ μητροπολίτης, ὁ ἡγούμενος καί λίγοι κάτοικοι τῶν Ἰωαννίνων. Τό 1859 οἱ Κονιτσιῶτες Νικ. Ζήση καί Κ. Παπᾶς, ὡς ἐκπρόσωποι τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας, ἀνακάλυψαν τήν λαθροχειρία αὐτή καί κατόρθωσαν νά λάβουν, ἀπό τὰ ὡς ἄνω χρήματα, 57.000 γρόσια, μέ τὰ ὅποια ἀνακαινίσθηκε ὁ μητροπολιτικός ναός, ἰδρύθηκαν σχολεῖα καί ἐπισκευάσθηκε ἡ «ἀρχαιοτάτη γέφυρα» στήν Ζέρμα. Ἐπί πλέον, σέ σύσκεψη πού ἔγινε στήν μητρόπολη Ἰωαννίνων, ἀποφασίσθηκε νά λαμβάνει ἡ Κόνιτσα, ὡς ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς, 20.000 γρόσια ἐτησίως «πρός διατήρησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτῆς καταστημάτων καί μισθοδοσίαν ἱατροῦ ἐπιστήμονος». Ὅμως, ἡ μονή, ἐνῶ ἐσοδεύει ἤδη 40.000.γρ., δέν παρέχει οἰκονομική βοήθεια γιά νά διατηροῦνται κεντρική σχολή στήν Κόνιτσα καί σχολεῖα στήν ἐπαρχία της, οὔτε μισθοδοτεῖ γιαντρό γιά τὰ χωριά της καί ἔνεκα τούτου αὐτά ἀναγκάζονται νά χρησιμοποιοῦν ἀγύρτες πρακτικούς γιαντρούς τῆς Πρεμετῆς¹¹.

Τό 1879 ὁ ἐπίσκοπος Βελλᾶς καί ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Βελλᾶς συμφώνησαν νά πληρώνει ὁ ἡγούμενος στήν κωμόπολη τῆς Κόνιτσας 40 λίρες ἐτησίως «διά τὰ ὑπάρχοντα ἤδη Σχολεῖα ἢ διά τό συσταθησόμενον Παρθεναγωγεῖον πρὸς ἐκπαίδευσιν καί μόρφωσιν τοῦ γυναικείου φύλου, θεωρησομένου τοῦ ἐν λόγῳ Παρθεναγωγείου ὡς κεντρικοῦ καί γενικοῦ καί ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει παραδεχθησομένου τούτου ἄνευ διακρίσεως καταγωγῆς αὐτοχθόνου ἢ ἑτεροχθόνου, οἰοδήποτε θῆλυ ἐρχόμενον ἐπί σκοπῶ ἠθικῆς ἀναπλάσεως καί ἀναμορφώσεως»¹².

Τό 1881 καί τό 1885 τό Πατριαρχεῖο ὄρισε ὅτι τὰ εἰσοδήματα

11. Λαμπρίδης, Περί τῶν ἐν Ἠπείρῳ... Α' 76-77.

12. Κ. Φρόντζος, εἰς Ἠπειρωτική Ἑστία, τ. 1954 559.

τῆς μονῆς Βελλᾶς ἐκ τῆς ἐκμισθώσεως τῶν κτημάτων της θά διατίθενται γιά τούς ἐξῆς σκοπούς μεταξύ ἄλλων: «πρός διατήρησιν παρθαναγωγείου ἐν Κονίτση» 50 λίρες, «δι' ἀγοράν βιβλίων διανεμομένων εἰς ἀπόρους μαθητάς τῶν παρακειμένων χωρίων» 12 λίρες. Ἐπειδή αὐτές οἱ πατριαρχικές ἀποφάσεις δέν γνωστοποιήθηκαν ἀπό τόν μητροπολίτη Ἰωαννίνων στόν ἐπίσκοπο Βελλᾶς καί Κονίτσης, κατά δέ τό 1891 οἱ σχολικοί ἔφοροι τῆς Κόνιτσας ζήτησαν ἀπό τόν ἐπίσκοπο νά ἐφαρμοσθοῦν ἀναδρομικῶς οἱ ὡς ἄνω ἀποφάσεις, ὁ ἐπίσκοπος παρακάλεσε τόν μητροπολίτη νά τοῦ δώσει σχετικές ὁδηγίες καί διαταγές¹³.

Δ.- Ἄλλες μονές. Καί ἐκκλησίες

Ὁ Λαμπρίδης ἔγραψε τό 1880 ὅτι 5 μονές τῆς ἐπαρχίας χρηματοδοτοῦν τήν λειτουργία σχολείων ὡς ἐξῆς: α) ἡ μονή Στομίου ἀπό τό 1869 παρέχει γιά τήν Ἑλληνική σχολή Κόνιτσας 1.400 γρόσια καί γιά τήν δημοτική σχολή τῆς κάτω συνοικίας της 700 γρ., β) ἡ μονή Ἁγίων Ἀποστόλων τῆς Λιτονιάβιστας ἀπό τό 1872 παρέχει γιά τό σχολεῖο τοῦ χωριοῦ 500 γρ. ἐκ τοῦ εἰσοδήματός της τῶν 11.000 γρ., γ) ἡ μονή τῆς Στράτσιανης ἀπό τό 1870 παρέχει 1.000 γρ. γιά τό σχολεῖο τοῦ χωριοῦ, δ) ἡ μονή τῆς Ζέρμας κατά τά ἔτη 1864-67 διατήρησε τό σχολεῖο τοῦ χωριοῦ, ε) ἡ μονή Κλαδόρμης, πού εἶναι εὐπορη, παρεῖχε ἄλλοτε 1.000 γρ. γιά τό σχολεῖο τῆς Φούρκας. Σέ ὑπόμνημα τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς, γράφτηκε τό 1875 ὅτι ἡ μονή Στομίου πληρώνει τόν μισθό τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου τῆς ἄνω συνοικίας τῆς Κόνιτσας καί τμήμα τοῦ ἐκ 1.500 γρ. μισθοῦ τοῦ δασκάλου τῆς κάτω συνοικίας, ἡ μονή Κλαδόρμης πληρώνει τμήμα τοῦ ἐκ 3.500 γρ. μισθοῦ τοῦ δασκάλου τῆς Φούρκας, ἡ δέ μονή τῆς Στράτσιανης πληρώνει τόν ἐκ 1.800 γρ. μισθό τοῦ δάσκαλου τοῦ χωριοῦ.

13. Βλ. π. Γ. Παῖσιος, εἰς Ἡπειρ. Ἑστία, τ. 1954 565 (παρομοίως, π. Δ. Τάτσης, εἰς Ἡπειρ. Ἑστία, τ. 1983 557), Φρόντζος, ὁ.π. 562.

Κατά τόν Λαμπρίδη, 11 ἐκκλησίες (ἐνορίες) τῆς ἐπαρχίας ἐπιχορηγοῦν τήν λειτουργία σχολείων, ἡ δέ ἐκκλησία τῆς Σταρίτσανης ἐπιχορηγεῖ καί τήν κοινότητα μέ 2.000 γρ. ἐτησίως πρός πληρωμή τῶν βασιλικῶν φόρων. Στό προαναφερθέν ὑπόμνημα τῆς ἐπισκοπῆς, γράφτηκε τό 1875 ὅτι οἱ ἐκκλησίες τῶν χωριῶν Γκρισμπάνι, Σταρίτσανη, Πεκλάρι καί Καβάσιλα πληρώνουν τόν μισθό τοῦ δάσκαλου ἐκάστου αὐτῶν (ὁ ὁποῖος μισθός εἶναι ἀντιστοίχως 1.200, 1500, 1500, 700 γρ.), οἱ δέ ἐκκλησίες τῶν χωριῶν Κάντσικο, Καστάνιανη καί Κορτίνιστα πληρώνουν τμήμα τοῦ μισθοῦ τοῦ δασκάλου ἐκάστου αὐτῶν (ὁ ὁποῖος μισθός εἶναι ἀντιστοίχως 1.400, 2.500, 1.200 γρ.)¹⁴.

2.- Τοπικές ἐπισκοπές καί μητροπόλεις

Ὁ χῶρος τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας ἦταν τμήμα τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς, ἡ ὁποία τό 1319 ἐντάχθηκε στήν μητρόπολη Ἰωαννίνων. Τό 1336 μικρό μέρος τοῦ χώρου τούτου, μαζί μέ τό σημερινό Πωγώνι, παραχωρήθηκε στήν συσταθεῖσα τότε ἀρχιεπισκοπή Πωγωνιανῆς¹⁵.

Κατά τά ἔτη 1828-1895, τό ὡς ἄνω καθεστώς μεταβλήθηκε πέντε φορές μέ ἀποφάσεις τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (καί ἔπειτα δύο φορές μέ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος). Σέ τούτη τήν θεματική ἐνότητα, ἐξετάζονται οἱ αἰτιολογίες τῶν μεταβολῶν αὐτῶν, βάσει τῶν σχετικῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων τοῦ Πατριαρχείου καί ἄλλων πηγῶν.

14. Γιά τά παραπάνω, βλ. *Λαμπρίδης*, *Περί τῶν ἐν Ἠπείρῳ...* Α' 59, 133, *Ἐπετηρίς Ἠπειρ. Φιλεκ. Συλλόγου Κων/πόλεως*, τ. 1875 191-192.

15. Βλ. *Χ. Γκοῦτος*, *Ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Κόνιτσας*, τ. Β' 2017 σελ. 222 ἐπ.

A.- Μητρόπολη Κορυτσαῖς καί Πωγωνιανῆς, 1828-1834

Ἡ μητρόπολη αὐτή συστήθηκε μέ τήν κατάργηση τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς καί τήν ἔνωση τῆς ἐπαρχίας της μέ τήν ἐπαρχία τῆς μητροπόλης Κορυτσαῖς, στήν ὁποία ἦταν ἀρχιερέας ὁ Βησσαρίων. Ἡ ἔνωση τῶν δύο ἐπαρχιῶν αἰτιολογήθηκε μέ τά ἐξῆς ἐπιχειρήματα: Ἀμφότερες «ἀδυνάτως εἶχον εἰς διατροφήν τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀρχιερέως, διά τε τό γλίσχρον πάνυ καί ὀλιγοπρόσωπον αὐτῶν». Μειώθηκαν σημαντικά τά εἰσοδήματα τῆς μητροπόλης Κορυτσαῖς καί αὐξήθηκαν οἱ δαπάνες της «διά τάς ἐπενεχθεῖσας καιρικάς περιστάσεις καί ἀνωμαλίας». Οἱ χριστιανοί τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς παρεπονοῦντο συνεχῶς ὅτι ἐστεροῦντο «ἀρχιερατικῆς παρουσίας καί λογίας», διότι ὁ ἀρχιεπίσκοπός της, πού πέθανε τό 1828, διέμενε ἐπί 50 ἔτη στό Βουκουρέστι. Ὁ Βησσαρίων ἔχει φρόνηση καί ἀξιότητα καί θά καταστήσει καί τήν ἐπαρχία αὐτήν λαμπρή¹⁶.

Κατά τόν Λαμπρίδη, τό Πατριαρχεῖο ἐσύστησε τήν νέα αὐτή μητρόπολη ἐπειδή συμφώνησε μέ τούς προῖσταμένους τῶν εἰς τήν Βλαχίαν μετοχίων τῶν μονῶν Γκούρας καί Μολυβδοσκεπάστου νά καρπώνεται μαζί μέ αὐτούς τά εἰσοδήματα τῶν μετοχίων τούτων. Ἴσως γι' αὐτό παρότρυνε τόν Βησσαρίωνα τό 1832 νά μήν διαδώσει ἀμέσως τήν εἶδηση περί μετατροπῆς τῆς σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς Γκούρας σέ ἐνοριακή (χάριν αὐτοῦ), ἀλλά νά προετοιμάσει «τήν διάθεσιν τῶν χριστιανῶν ἐπιτηδείως»¹⁷.

B.- Μητρόπολη Βελλαῖς καί Πωγωνιανῆς, 1834-1842

Ἡ μητρόπολη αὐτή συστήθηκε μέ τήν συνένωση τῆς ἐπαρ-

16. Βλ. Ἡπειρωτικά Χρονικά, τ. 1937 84-85, Ἀλ. Κορακίδης, Ἡ Βελλά τῆς Ἠλείου, 1998 116-7, Β. Δήμου, Ἡ ἱερά μονή τῶν Ταξιαρχῶν Γκούρας, 1983 275-6, ὁ ἴδιος, εἰς Ἡπειρ. Χρονικά τ. 1985 243.

17. Ἰ. Λαμπρίδης, Ἡπειρωτικά μελετήματα, τχ ΣΤ' 1888 47, Δήμου, Ἡ ἱερά... 69-71.

χίας τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς καί τῆς ἐπαρχίας τῆς τέως ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, γιά τούς ἐξῆς λόγους, σύμφωνα μέ τόν σχετικό συνοδικό τόμο τοῦ Πατριαρχείου: Ὁ μητροπολίτης Βησσαρίων, «ἀπροσφόρως πολιτευσάμενος πρός τούς χριστιανούς, τρόπον τε τραχύν καί ἀπάδοντα ἐπιδειξάμενος καί καταχρήσεσι καί ἰδιορρυθμίαις παρεκτραπείς, τήν κοινήν αὐτῶν ἐκίνησε δυσαρέσκειαν. Διό οὐκ ἐπαύσαντο δι' ἀλλαπαλλήλων ἀναφορῶν ἀγωγᾶς κινουῦντες καί προσκλαύσεις δεινοπαθεῖς... ἐσχάτως δέ τινές τῶν ἐκεῖ προκρίτων χριστιανῶν, παραγενόμενοι ἐνταῦθα ἐπίτηδες καί κοινᾶς ἀναφοράς τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν συνεπιφερόμενοι, παρέστησαν ἀδύνατον τοῦ λοιποῦ τήν ὑπό ἐκεῖνον ὑποταγήν αὐτῶν, ὡς πολλῶν σκανδάλων αὐτοῖς παραίτιον».

Κατά τόν Λαμπρίδη, ἢ ὡς ἄνω μεταβολή, κατά τήν ὁποία ὁ ἐπίσκοπος Βελλᾶς Ἰωσήφ ἔγινε μητροπολίτης Βελλᾶς καί Πωγωνιανῆς, μεθοδεύθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο γιά νά ἀποσταλεῖ ὁ Ἰωσήφ στήν Βλαχία καί νά ἀντικαταστήσει τούς προῖσταμένους τῶν ἐκεῖ μετοχίων τῶν μονῶν Γκούρας καί Μολυβδοσκεπάστου μέ ἄλλα πρόσωπα ἐπειδή ἐκεῖνοι ἀθέτησαν τήν προαναφερθεῖσα συμφωνία περί συμμετοχῆς καί τοῦ Πατριαρχείου στήν κάρπωση τῶν εἰσοδημάτων τῶν μετοχίων¹⁸.

Γ.- Μητρόπολη Ἰωαννίνων καί Βελλᾶς καί μητρόπολη Πωγωνιανῆς, 1842-1863

Ἡ περιοχή τῆς τέως ἐπισκοπῆς Βελλᾶς καί Κονίτισης ἐντάχθηκε τό 1842 στήν μητρόπολη Ἰωαννίνων, ἐφεξῆς δέ προΐστατο σέ αὐτήν ὄχι ἐπίσκοπος πλέον ἀλλά ἐπίτροπος τοῦ μητροπολίτη Ἰωαννίνων. Στόν σχετικό συνοδικό τόμο τό Πατριαρχεῖο ἀνέφερε ὅτι ἀποφάσισε τήν μεταρρύθμιση αὐτή «ἐπειδή ἡ μητρόπολις Ἰωαννίνων ὑστερεῖται ἤδη τῶν ἀναλόγων πόρων καί κινδυνεύει τά

18. Κορακίδης, ὄ.π. 117. Ὁ Βησσαρίων τό 1835 μετατέθηκε καί τό 1847 πέθανε (Δήμου, ὄ.π. 71-72, 126-9, Λαμπρίδης, ὄ.π.).

μέγιστα, μή ἐξαρκοῦσα εἰς τὰς χρεῖας τοῦ ἀρχιερέως αὐτῆς καί τῆ ἰδία αὐτῆς θέσει, ὡς ἡγεμονικῆς καθέδρας οὔσης ἀπάσης τῆς Ἠπείρου», ἡ δέ ἐπαρχία Βελλᾶς καί Κονίτισης εἶναι ἡ «πλησιεστέρα τῆ μητροπόλει Ἰωαννίνων» καί ἔχει «ἀναμεμιγμένας τὰς ἰδίας χώρας ταῖς ἐκείνης», ἔνεκα δέ τούτων ἡ συνένωση θά εἶναι ἐπωφελῆς «καί τοῖς ἐγκατοίκοις ἐκκλησιαστικῶς τε καί πολιτικῶς». Ἐπί πλέον, ὀρίσθηκε, ὅτι ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων, «ὡς ἀναλαβὼν καί τό ἀναλογοῦν τῆ ἐπαρχία ταύτη ἀυλικόν χρέος (19.000 γρόσια) καί τό ἐτήσιον ζητημόριον», θά καρπώνεται «πάντα τὰ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνήκοντα αὐτῷ εἰσοδήματα»¹⁹.

Ἐνεκα τῆς ὡς ἄνω μεταρρύθμισης, ἡ ἐναπομείνασα μικρὴ ἐδαφικὴ περιοχὴ τῆς τέως ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς ἀνακηρύχθηκε μητρόπολη Πωγωνιανῆς, ἀτύπως τό 1842 καί τυπικῶς τό 1848, παραχωρήθηκε δέ σέ αὐτήν καί ἡ Μολυβδοσκεπάστη μονή, μαζί μέ τὰ μετόχια πού εἶχε στήν Βλαχία καί μέ τὰ εἰσοδήματά τους, λόγω «τῆς ἀθλίας καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας ταύτης»²⁰.

Κάποιος Κονιτσιώτης, τό 1843 περίπου, σέ ἐπιστολή του πρὸς τό Πατριαρχεῖο, σημείωσε καί τὰ ἀκόλουθα: νά διορίσετε στήν ἐπαρχία μας ἐπίσκοπο, διότι ὁ ἐπίτροπος πού μᾶς στέλνει ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων (καί εἶναι ἄλλος κάθε τρίμηνο) παραβαίνει τούς ἐκκλησιαστικούς κανόνες στίς ἱεροπραξίες, συκοφαντεῖ καί ἀργυρολογεῖ, παρόμοια δέ δεινά ὑφίσταται καί ἡ περιοχὴ τῆς Πωγωνιανῆς²¹.

Δ.- Ἐπισκοπὴ Βελλᾶς καί Κονίτισης, 1863-1895

Μέ δύο συνοδικούς τόμους τό Πατριαρχεῖο ἀποφάσισε σέ μία ἡμέρα τὰ ἀκόλουθα: α) Ἡ μητρόπολη Πωγωνιανῆς διαλύεται

19. Κορακίδης, ὄ.π. 130-132, 140.

20. Λαμπρίδης, ὄ.π. 49, ὁ ἴδιος, εἰς Παρνασσός, τ. 1887 275, Δήμου, εἰς Ἠπειρ. Χρονικά, τ. 1985 243 ἐπ.

21. Εὐρ. Σούρλας, εἰς Ἠπειρ. Χρονικά, τ. 1929 237-9.

ἐπειδή δέν ἔχει μητροπολιτικό ναό καί οἶκημα διαμονῆς τοῦ ἀρχιερέα καί ἀδυνατεῖ νά διατρέφει ἀρχιερέα, διότι τά χωριά της εἶναι μικρά καί κατοικοῦνται ὑπό «ὀλιγίστων χριστιανῶν, πτωχῶν καί κατά τό πλεῖστον ἀποδημούντων ἐν ἀλλοδαπῇ». β) «Τά κατά τήν μητρόπολιν Ἰωαννίνων εἰς ἀρίστην κατάστασιν προὔχώρησαν, ἡσυχία καί εὐημερία καί πληθύϊ κατοίκων ἀκμάζοντα, ὥστε δύνασθαι ἀνέτως εἰσπράττειν τό ποσόν τῆς ἐτησίας ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, ἡ δέ ἐπαρχία Βελλᾶς, ἔκτασιν ἱκανήν ἔχουσα καί κατοίκων χριστιανῶν εὐμοιροῦσα, ἀλλά καί ἐπί τῆς ἤδη καταργήσεως τῆς μητροπόλεως Πωγωνιανῆς προσαυξηθεῖσα τῇ προσθήκῃ ἱκανῶν χωρίων,... ἀρκούντως ἂν ἔχοι εἰς ἀπότισιν τῆς ὀρισθησομένης ἀναλόγου ἐπιχορηγήσεως», ὁ δέ μητροπολίτης Ἰωαννίνων δέν δύναται «ἐπαρκεῖν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπαρχίαις... καί κήδεσθαι τῇ αὐτοπροσώπῳ αὐτοῦ κατ' ἔτος περιοδείᾳ, ἀναγκαιοτάτη τά μάλιστα ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι». γ) Τά ἀνήκοντα στήν μητρόπολη Πωγωνιανῆς χωριά θά ὑπάγονται πλέον στήν νέα μητρόπολη, πλήν τῶν χωριῶν τοῦ καζᾶ τῆς Πρεμετῆς πού ἀπονέμονται στήν μητρόπολη Κορυτσᾶς, τό δέ ἐν Βλαχία χάνι Γκραῖτζι τῆς Μολυβδοσκεπάστης μονῆς, μαζί μέ ὅλα τά κτήματά του, θά ἀνήκει πλέον στό Πατριαρχεῖο²².

Ε.- Μητρόπολη Βελλᾶς καί Κονίτσης, 1895-1936

Τό Πατριαρχεῖο αἰτιολόγησε ὡς ἐξῆς τήν σύσταση τῆς μητρόπολης αὐτῆς: «Ἀφ' ἱκανοῦ ἤδη χρόνου, παρατηρηθέντος ὅτι πολλῶν καί σπουδαίων ἔνεκα λόγων ἡ Ἐπισκοπή Βελλᾶς, διά τε τό ἐπίκαιρον τῆς θέσεως αὐτῆς, διά τήν ἔκτασιν τῆς ἀπαρτιζούσης αὐτήν χώρας καί διά τήν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ, σπουδαῖον ἀποτελεῖ κέντρον ἐν τῇ Ἠπείρῳ καί ὅτι μεγίστη ἀποδεικνύεται ἡ ἀνάγκη ὅπως ἡ ἐκκλησιαστική αὐτῆς διοίκησις ἀπαλ-

22. Στ. Γκατσόπουλος, εἰς Ἠπειρωτική Ἑστία, τ.. 1976 34-36, Κορακίδης, ὀ.π. 140-3.

λαγή τῶν παντοίων κωλυμάτων ἅτινα συνεπάγεται ἡ ἐξάρτησις αὐτῆς ἐκ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων», ἀποφασίσαμε «ἵνα ἡ διαληφθεῖσα Ἐπισκοπή, ἀποσπωμένη τέλεον ἀπό τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, προαχθῆ εἰς μητρόπολιν, περιλαμβάνουσα» τούς οἰκισμούς καί τίς ἐνοριακές μονές πού ἀνήκαν στήν ἐπισκοπή Βελλᾶς²³.

3.- Ἐπίσκοποι Βελλᾶς κατά τήν περίοδο 1762-1839

Ἐπί τουρκοκρατίας, στήν ἐδαφική περιοχὴ μιᾶς ἐπισκοπῆς ἡ ἀξιότητα ἢ ἡ ἀναξιότητα τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐπηρέαζε σημαντικά τήν πνευματική καί τήν κοινωνική ζωὴ τῆς. Συνεπῶς, οἱ πληροφορίες γιά τίς ἱκανότητες καί τίς ἐπωφελεῖς ἢ τίς ἐπιζήμιες δραστηριότητες τῶν ἐπισκόπων ἢ τῶν μητροπολιτῶν μιᾶς περιοχῆς εἶναι ἀπαραίτητες γιά τήν σωστή γνώση καί κατανόηση τῆς τοπικῆς ἱστορίας. Στήν μελέτη ἐτούτη συστηματοποιοῦνται καί βελτιώνονται οἱ ἐλλειπεῖς καί ἐνίοτε ἀνακριβεῖς πληροφορίες τῆς μέχρι τώρα σχετικῆς πενιχρῆς βιβλιογραφίας γιά τούς 4 ἱεράρχες πού ὑπηρέτησαν στήν ἐπισκοπή Βελλᾶς καί Κονίτισης κατά τά ἔτη 1762-1839.

1. Παῖσιος (1762-1788)

Σέ ἐνθύμηση πού ἔγραψε ὁ ἴδιος τό 1778 στήν μονή Στομίου, σημείωσε: «Ἦμουν ἐκ τῆς Ὀσδίνης, γέννημα καί θρέμμα, υἱός τοῦ παπα Νικολάου, ἐγγονός Γεωργίου Μηλίτζη καί ἀνεψιός τῶν θείων ἀρχιερέων τοῦ Μεγάλου Τουρνόβου καί Κορίνθου... Ἐχομεν ἀφοῦ ἀρχιερατεύσαμεν ἕως τήν σήμερον χρόνους δέκα ἕξ εἰς τήν ἐπαρχίαν»²⁴ (δηλαδή ἔγινα ἐπίσκοπός τῆς τό 1762). Ἐπιγρα-

23. Κορακίδης, ὁ.π. 154.

24. Βλ. πρὸςβ. Γ. Παῖσιος, εἰς Ἠπειρ. Ἐστία, τ. 1958 458 καί τ. 1967 454, Δ. Σάρρος, εἰς Ἠπειρ. Χρονικά, τ. 1937 144, Ἄγγ. Παπακώστας, εἰς ἐφημ. Καθημε-

φή γραμμένη τό 1774 στήν μονή Γκριμπόβου λέει: «ἐπισκοπεύον-
τας κირίου κυρ Παΐσιου Βελλᾶς καί Κονίτζης ἐκ χωρίου Ὀσντί-
νας»²⁵. Τό 1730 ἡ ἄλλοτε ἀκμάζουσα Ὀσδίνα τῆς Θεσπρωτίας
κακοποιήθηκε ἀπό μουσουλμάνους, οἱ δέ κάτοικοί της μετοίκη-
σαν στήν Μακεδονία, στήν Θεσσαλία καί ἄλλοῦ. Ὁ θεῖος τοῦ
Παΐσιου Καλλίνικος ἔγινε ἐπίσκοπος στό Μεγάλο Τούρνοβο τῆς
Βουλγαρίας (1770-78)²⁶.

Ὁ Παΐσιος χαρακτηρίσθηκε ὡς «λογιώτατος» σέ ἐπιγραφές
πού γράφτηκαν στήν μονή τῆς Μόλιστας τό 1769 καί στήν μονή
τῶν Σουδενῶν τό 1778²⁷. Ἄλλες ἐπιγραφές πού τόν μνημονεύουν
βρέθηκαν: στήν μονή Ἄβελ τῆς Βήσσανης (1770), στήν μονή Βι-
τσικοῦ (1773), σέ ναό τῶν Κουρέντων (1777), σέ ναό τοῦ χωρι-
οῦ Γκριμπάνι τῆς Κόνιτσας (1778) καί σέ ναό τῆς Ἀραχωβίτσας
(1778)²⁸. Ὁ Ἄνθιμος Ἀλεξούδης ἔγραψε ὅτι ἐπίσκοπος Βελλᾶς
ἦταν τό 1789 ὁ Θεοδόσιος, ἐνῶ ὁ Νικ. Μυστακίδης ἔγραψε ὅτι τό
1782 ἦταν ἐπίσκοπος ὁ Παΐσιος, κατά δέ τά ἔτη 1778-79 ἦταν ἐπί-
σκοπος ὁ Θεοδόσιος, ὁ ὁποῖος «ἠὔξησε τήν ἐκκλησίαν τῆς Πυρ-
σόγιαννης»²⁹. Ὅμως, ἡ ἐκκλησία αὐτή κτίσθηκε τό 1772³⁰, δη-
λαδή ὅταν ἦταν ἐπίσκοπος ὁ Παΐσιος. Βάσει τῶν προεκτεθέντων,
πιθανολογῶ ὅτι ἡ ποιμαντορία τοῦ Παΐσιου ἔληξε τό 1788 ἢ ἐνω-

ρινή τῆς 8.1.1948.

25. Δ. Καμαρούλιας, *Τά μοναστήρια τῆς Ἠπείρου*, 1996 610.

26. Σ. Μουσελίμης, *Ἡ βυζαντινή Ὀσδίνα καί τά ἀρχαῖα αὐτῆς τεῖχη*, 1975
20, 22-23.

27. Βλ. π. Γ. Παΐσιος, εἰς *Ἠπειρ. Ἑστία*, τ. 1958 459 καί τ. 1967 543, Α. Τσιά-
ρα, εἰς *Ἠπειρ. Χρονικά*, τ. 2007 368.

28. Βλ. α) Γ. Παΐσιος, ὁ.π., β) Καμαρούλιας, ὁ.π. 300, γ) Σ. Μπέττης, *Κουρε-
ντιακά*, 1997 360, δ) Παΐσιος, ὁ.π., ε) Παΐσιος, ὁ.π. 458, 452.

29. Βλ. ἀντιστοίχως: α) Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως, φ. 4/16.5.1892,
β) Νεολόγου Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις, τ. 1893-94 647, ἐφημ. Κόνιτσα τῆς
22.3.1915 = *Ἠπειρ. Ἑστία*, τ. 1969 151.

30. Α. Πετρονώτης/Β. Παπαγεωργίου, *Μαστόροι χτίστες ἀπό τά Μαστορο-
χώρια τῆς Κόνιτσας*, 2008 184.

ρίτερα καί ὅτι αὐτός κατά τά ἔτη 1777 καί 1778 συναντήθηκε μέ τόν Κοσμά Αἰτωλό πού ἐπισκέφθηκε τότε τήν ἐπαρχία.

Ἄλλος ἦταν ὁ Παῖσιος ὁ Μικρός (1663-1741), ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπό τήν Πετριώτισσα τῆς Θεσπρωτίας, δίδαξε ἐπί 15 ἔτη στήν σχολή τοῦ Βησσαρίωνα στά Γιάννενα ὡς διάδοχός του, ἔγραψε πολλές μελέτες καί ἀρνήθηκε νά γίνει ἐπίσκοπος Βελλᾶς³¹. Ἐπίσης ἦταν ἄλλος ὁ Παῖσιος πού διετέλεσε μητροπολίτης Ἰωαννίνων κατά τά ἔτη 1773-78³².

2. Θεοδόσιος (1789-1818)

Διαδέχθηκε τόν Παῖσιο τό 1789 ἤ λίγα ἔτη ἔνωρίτερα. Καταγόταν «ἐκ νήσου Ἰωαννίνων» σύμφωνα μέ ἐνεπίγραφη πλάκα (1791) ἐντοιχισμένη στό ἐπισκοπικό μέγαρο τῆς Κόνιτσας.

Μνημονεύεται ὡς ἐπίσκοπος Βελλᾶς ἢ Βελλᾶς καί Κόνιτσας σέ ἐπιγραφές πού βρέθηκαν: α) στήν μονή Βελλᾶς, 1790, β) στό ἐπισκοπικό μέγαρο τῆς Κόνιτσας, 1791, γ) στόν ἐνοριακό ναό τῆς Βήσσανης, 1791, δ) σέ εὐαγγέλιο τῆς μονῆς Στομίου, 1793, ε) στήν μονή Παλιουρῆς, 1796, στ) σέ ναό τῆς Βούρμπιανης, 1805, ζ) στόν ἐνοριακό ναό τῆς Ἀρτσίστας, 1806, η) στήν μονή Ἄγγελομάχου, 1810-12, θ) σέ ἱεροδικαστική ἀπόφαση, 1811, ι) στόν ἐνοριακό ναό τῶν Δολιανῶν, 1812, ια) σέ εἰκόνα τοῦ τέμπλου ναοῦ τῆς Βήσσανης, 1816, ιβ) σέ κωδωνοστάσιο τῆς Βήσσανης, 1817³³.

31. Π. Ἀραβαντινός, Βιογραφική συλλογή λογίων τῆς τουρκοκρατίας, 1960 152, *Εὐλ. Κουρίλας*, εἰς Ἑπειρ. Ἑστία, τ. 1954 567 ἐπ.

32. *Μητροπολίτης Γερμανός*, εἰς Ἑπειρ. Χρονικά, τ. 1937 69.

33. Βλ. α) *Ἀλ. Κορακίδης*, Ἡ Βελλᾶ τῆς Ἠπείρου, 1996 191, β) *Ἀν. Εὐθυμίου*, εἰς Ἑπειρ. Ἑστία, τ. 1957 628, γ) *Γ. Παῖσιος*, εἰς Ἑπειρ. Ἑστία, τ. 1967 252, γ) αὐτόθι 457, δ) *Σ. Στούπης*, Πωγωνησιακά καί Βησσανιώτικα, τ. Α' 1962 167, δ) *Παῖσιος*, Ἠπ. Ἑστία, τ. 1956 562, ε) *Καμαρούλιας*, ὄ.π. 598, στ) *Ἀν. Εὐθυμίου*, Ἡ Βούρμπιανη τῆς Ἠπείρου 316, ζ) *Φ. Πέτσας/Γ. Σαρλής*, Ἀρίστη καί Δ. Ζαγόρι, 1982 159, η) *Καμαρούλιας*, ὄ.π. 608, θ) *Π. Τζιόβας*, εἰς Ἠπ. Ἑστία, τ. 1981 579, ι) ὁ ἴδιος, *Τά Δολιανά* τῆς Ἠπείρου, 1995 54, ια) *Στούπης*, ὄ.π. 168, ιβ) αὐτό-

Κατά τόν Νικ. Μυστακίδη, όταν ο Θεοδόσιος απουσίαζε, «διηύθυναν τά τῆς Ἐπισκοπῆς, ὡς τιτλοῦχοι μᾶλλον ἀρχιερατικοί Ἐπίτροποι», ὁ Ἄνθιμος (1794), ὁ Χρῦσανθος (1805) καί ὁ Παρθένιος (1812), ὁ δέ Ἄνθιμος ἦταν «άνήρ ἀγαθός καί πολύαθλος, εἰς βασάνους ἀναριθμήτους καί τυραννίας ὑπομείνας γενναίως παρά τῶν ὀθωμανῶν»³⁴.

Τό 1817 ὁ Ἀλή πασᾶς, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀντίδρασης τοῦ μητροπολίτη Λαρίσης στόν διορισμό ἐπίσκοπου Σταγῶν, εὐνοουμένου τοῦ Ἀλή, ζήτησε ἀπό τό Πατριαρχεῖο καί πέτυχε νά ἀντικατασταθεῖ ὁ μητροπολίτης Λαρίσης ἀπό τόν ἐπίσκοπο Βελλᾶς καί Κονίτσης Θεοδόσιο. Τόν Αὐγούστο τοῦ 1818 ὁ Θεοδόσιος ἐγκαταστάθηκε στήν Λάρισα. Γιά νά μπορέσει νά δώσει τά ἀναγκαῖα πρός διορισμό του ὡς μητροπολίτη τέλη καί δῶρα (πεσκέσια), δανείσθηκε μεγάλη χρηματικά ποσά μέ ἐγγυητή τόν Ἀλή. Ὁ Πατριάρχης παρακάλεσε τόν Ἀλή (1818 Αὐγούστος) νά προστατεύσει ἔναντι τῶν δανειστῶν τόν Θεοδόσιο (ὡς ἀφοσιωμένο ἀνέκαθεν στήν «αὐθεντική πρόνοια» τοῦ Ἀλή) μέχρι νά μπορέσει νά ἐξοφλήσει τά χρέη του. Ὁ Θεοδόσιος παρακάλεσε τόν Ἀλή (1819 Ἰούνιος) νά πείσει ἕναν δανειστή σαραφή νά παραινεῖ τήν προθεσμία ἐξόφλησης 80.000 γροσίων ἐκ τοῦ χρέους του³⁵. Μετά τόν θάνατό του (1819 Ὀκτώβριος), ἕνα προσωπικό του χρέος 2.500 γρ. πρός συγγενή του, τό ὁποῖο εἶχε δηλώσει ὡς χρέος τῆς ἐπισκοπῆς, τό ἐξόφλησε ὁ ἐπίσκοπος Βελλᾶς Ἰωσήφ, ἀλλά τό Πατριαρχεῖο τό 1829 διέταξε νά ἐπιστρέψει ὁ ἐν λόγω συγγενής τά χρήματα τοῦ χρέους, ἔστω καί ἐξαναγκαστικά³⁶.

θι 169.

34. Βλ. Παῖσιος, εἰς Ἠπ. Ἐστία, τ. 1969 151. Σέ συμβιβασμό τῶν χωριῶν Ἀρτσίστα καί Ἄνω Ραβένια τό 1755 συνέπραξε ὁ ἐπίσκοπος Βελλᾶς καί Κονίτσης Ἄνθιμος (Πέτσας/Σαρλής, ὅ.π. 202).

35. Σ. Ζέγκος, Βιογραφία Πολυκάρπου τοῦ Δαρδαίου, 1927 37-45, Ἀρχεῖο Ἀλή πασᾶ, τ. Β' 818, τ. Γ' 136, 107, 133, 270.

36. Κορακίδης, ὅ.π. 101, 113, 112.

3. Ἰωσήφ (1818-23, 1824-39)

Καταγόταν ἀπό τήν Νάξο, ἦταν ἀνεψιός τοῦ μητροπολίτη Ἰωαννίνων (1799-1810) Ἱερόθεου, συνεργάτη τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, σπούδασε στήν Καπλάνειο σχολή μέ δάσκαλο τόν Ψαλίδα³⁷.

Τήν 4.10.1824 ὁ Πατριάρχης τόν διέταξε νά καταβάλει στόν μητροπολίτη Ἰωαννίνων Γαβριήλ (1810-26) τό ποσό τῶν 15.000 γρ., τό ὁποῖο ἔπρεπε νά τοῦ εἶχε δώσει λόγω τῆς ἐκλογῆς του ὡς ἐπισκόπου καί «ὅπερ ἐξέφυγεν ἡ Θεοφιλία σου, προστασία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῷ 1816, ἐπεμβάσει τοῦ ὁποίου εἰσεπήδησες εἰς τήν ἐπισκοπήν παροραθέντων ἀξιοτέρων»³⁸. Στήν ἐπιστολή αὐτή σημειώθηκε ἐσφαλμένα τό ἔτος 1816 ἀντί τοῦ 1818, καθόσον μέχρι τό 1818 ἦταν ἐπίσκοπος Βελλᾶς ὁ Θεοδόσιος κατά τά προαναφερθέντα.

Μερικές ἀπό τίς πηγές πού βρῆκα νά μνημονεύουν τόν Ἰωσήφ ὡς ἐπίσκοπο Βελλᾶς ἢ Βελλᾶς καί Κονίτισης εἶναι οἱ ἑξῆς: α) ἐνθύμηση πού γράφτηκε σέ εὐαγγέλιο τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τῆς Κόνιτσας καί πού ἀναφέρει ὅτι τήν 31.1.1820 ὁ Ἰωσήφ ἐχειροτόνησε ἱερέα ἐκεῖ, β) ἐπιγραφή γραμμένη τήν 1.4.1822 σέ μονή τῶν Μετεώρων, γ) ἐπιγραφή γραμμένη τήν 5.7.1822 σέ ναό τοῦ χωριοῦ Πληκάτι τῆς Κόνιτσας, δ) ἐπιγραφή γραμμένη τήν 16.12.1883 (μᾶλλον 1823 ἢ 1833) σέ ἐξωκκλήσι τῆς Βήσσανης, ε) ἔγγραφο γραμμένο τήν 24.8.1824 στήν Πυρσόγιαννη, στ) ἐπιστολή τοῦ Κώστα Γραμματικοῦ (1835) πού ἀναφέρει: φρόντισα νά ὑπαχθεῖ ἡ μονή Βελλᾶς στόν ἐπίσκοπό μας ὅταν ἦταν πασᾶς Ἰωαννίνων ὁ Ὅμερ Βρυώνης, δηλαδή κατά τά ἔτη 1822-24, ζ) ἐπιγραφή γραμμένη τήν 1.1.1825 σέ ναό τοῦ χωριοῦ Ἱερομνήμη, η) ἐπιγραφή

37. Αὐτόθι 110.

38. Αὐτόθι 111, *Μητροπολίτης Γερμανός* εἰς Ἠπ. Χρονικά τ. 1937 29. Τό Πατριαρχεῖο τό 1829 ὄρισε ὡς ἔξαρχο τόν Νεόφυτο, διάκο τοῦ Ἰωσήφ καί μετέπειτα μητροπολίτη Ἄρτας, μέ τήν ἐντολή νά λάβει τίς 15.000 γρ. ἀπό τόν Ἰωσήφ καί νά τίς ἀποδώσει στόν Γαβριήλ, ἀλλά ὁ Νεόφυτος ἀδικοῦσε τόν Γαβριήλ, γι' αὐτό ἡ ἐντολή ἀνακλήθηκε μετά ἀπό λίγους μῆνες (*Κορακίδης*, ὁ.π. 112, 106).

γραμμένη τήν 3.7.1826 στήν μονή τῆς Κορτίνιστας, θ) ἐπιστολή του γραμμένη τήν 4.6.1827 στά Γιάννενα, ι) ἐνθύμηση ἀναφερόμενη στήν θεμελίωση τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τῆς Κόνιτσας τό 1831, γραμμένη ἐκεῖ τό 1842, ια) ἕξι ἐπιστολές τοῦ Πατριάρχη μέ τις ἐξῆς χρονολογίες: 24.9.1830, 9.10.1831, 30.3.1832, 7.5.1834, 21.4.1835, 21.12.1835, ιβ) ἐπιγραφή γραμμένη τήν 30.5.1833 στό καθολικό τῆς μονῆς Παλιουρῆς, ιγ) τρεῖς ἐπιστολές του γραμμένες οἱ δύο τήν 5.4.1834 στήν Κόνιτσα καί ἡ τρίτη τήν 15.8.1834 στήν Πόλη, ιδ) ἐπιγραφή γραμμένη τήν 1.3.1838 στό καθολικό τῆς μονῆς Σωσίνου³⁹.

Κατά τά ἐκτιθέμενα παρακάτω στήν ἐνότητα 4, τό 1823 «ἐξώσθηκε» ὁ Ἰωσήφ ἀπό τήν ἐπισκοπή Βελλᾶς καί διορίσθηκε ὡς ἐπίσκοπός της ὁ Λεόντιος, ἴσως ἀπό τόν Αὐγούστο τοῦ 1823 μέχρι τόν Ἰούλιο τοῦ 1824, πιθανόν κατ' ἐπιθυμία τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη πού ἦταν πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἀπό τό 1822 μέχρι τόν Νοέμβριο τοῦ 1824, ἐχθρός τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καί φίλος τοῦ Λεόντιου. Ὁ Ἰωσήφ ἔγινε ἐπίσκοπος καί πάλι, ἀλλά ἀπό τό 1827 ἤ ἐνωρίτερα διέμενε στά Γιάννενα ἐγκαταλείποντας τήν ἐπισκοπή του ἐπειδή εἶχε ἐπαχθῆ χρέη (μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἐκεῖνα πού εἶχε ἀφίσει ὁ Θεοδόσιος), ἐνῶ τό Πατριαρχεῖο τό 1827 τοῦ εἶχε ἀναθέσει «νά ἐξοικονομήση κανονικῶς τάς ἰ. Μονάς Βελλᾶς καί Ἰακώβου». Ὁ Λεόντιος, ἐκμεταλλευόμενος τήν ἀπουσία αὐτή, εἰσπήδησε ἀυθαίρετως στήν ἐπισκοπή, περίπου ἀπό τόν Αὐγούστο μέχρι τόν Δεκέμβριο τοῦ 1829.

Τό Πατριαρχεῖο τό 1830 διόρισε τόν Ἰωσήφ ἐπιτηρητή τῶν

39. Βλ. α) Παῖσιος, εἰς Ἠπ. Ἐστία, τ. 1967 457, β) Χ. Σούλης, εἰς Ἠπ. Χρονικά, τ. 1934 88, Κορακίδης, ὁ.π. ΙΙΙ, γ) Παῖσιος, ὁ.π. γ) Παῖσιος, ὁ.π., δ) Στούπης, ὁ.π. 172, ε) Εὐρ. Σούρλας, εἰς Ἠπ. Χρονικά, τ. 1929 233, στ) αὐτόθι σελ. 208, ζ) Μπέττης, ὁ.π. 232, η) Εὐθυμίου, εἰς Ἠπ. Ἐστία, τ. 1971 61, θ) Σούρλας, ὁ.π. 225, ι) Εὐθυμίου, εἰς Ἠπ. Ἐστία, τ. 1957 626, ια) Κορακίδης, ὁ.π. 229, 239, 241, 120, 231, 232, ιβ) Καμαρούλιας, ὁ.π. 602, ιγ) Λυμπερόπουλος, εἰς Κόνιτσα, τχ 3 καί 5/962, ιδ) Καμαρούλιας, ὁ.π. 579.

σταυροπηγιακῶν μονῶν Σωσίνου καί Λιτονιάβιστας (Ἀπρίλιος) καί τοῦ ἀνέθεσε νά συμβάλει «ὡς νουνεχῆς καί εἰδήμων τῶν ἐπαρχιακῶν καί ἄλλων χρημάτων» στήν ἀνακάλυψη τῆς κρυμμένης περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος μητροπολίτη Ἰωαννίνων Βενέδικτου (Αὐγούστος). Τό 1831 τοῦ ζήτησε νά ἀποδώσει τά εἰσοδήματα πού ἔλαβε ἀπό τό χωριό Λιτονιάβιστα. Τό 1832 τόν διόρισε πάλι ἐπιτηρητή τῶν μονῶν Σωσίνου καί Λιτονιάβιστας, ἐπειδή ἦταν «ἀρχιερεύς μέ φρόνησιν καί θεοσέβειαν καί μέ παιδείαν καί μάθησιν κεκοσμημένος καί μέ ζῆλον ὑπέρ τῶν καλῶν ἔργων». Τον Μάιο τοῦ 1834 τόν ἐξέλεξε ἀρχιερέα τῆς συσταθείσας τότε μητρόπολης Βελλᾶς καί Πωγωνιανῆς, συναινούντων «τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν, εἰδότων τήν θεάρεστον καί εἰρηνικήν ποιμαντορίαν καί θεοφιλῆ πνευματικήν διοίκησίν του... ἀνδρός κοσμίμου καί ἀρχιεροπρεποῦς, παιδεία τε κεκοσμημένου, ἐθάδος τῶν ἐκεῖσε ἠθῶν καί ἐθῶν, ζηλωτοῦ τῶν καλῶν»⁴⁰.

Τόν Μάιο τοῦ 1835 ὁ Ἰωσήφ πῆγε στό Βουκουρέστι, κατ' ἐντολή τοῦ Πατριάρχη, γιά νά ἀναλάβει τήν διαχείριση τῶν ἐκεῖ μετοχίων τῶν μονῶν Πατέρων, Ζίτσας καί Βελλᾶς, ἀλλά τόν Δεκέμβριο ἡ ἐντολή ἀνακλήθηκε ἐπειδή προκλήθηκαν διενέξεις καί ἔριδές του μέ τούς ἡγουμένους τῶν μετοχίων, ἡ δέ παρουσία του στήν ἐπισκοπή ἦταν ἀπαραίτητη, πλήν ὅμως αὐτός ἀρνήθηκε νά ἐπανέλθει. Τό 1837 ἀρνήθηκε καί πάλι νά ἐπανέλθει καί, μέ μεσολάβηση τοῦ ἡγεμόνα τῆς Οὐγγροβλαχίας, παρατάθηκε ἡ παραμονή του ἐκεῖ, ἐνῶ ἡ μητρόπολη ἐπιτροπευόταν ἀπό τόν μητροπολίτη Ἰωαννίνων, ἡ ἀθλιότητά της αὐξανόταν καί οἱ κάτοικοι ζητοῦσαν νά ἔχουν δικό τους ἀρχιερέα. Τό Πατριαρχεῖο τήν 13.12.1839 τοῦ ὄρισε προθεσμία ἐνός μηνός νά ἐπανέλθει καί, στά τέλη τοῦ Ἰανουαρίου 1840, τοῦ ἀφαίρεσε τήν μητρόπολη καί διόρισε ὡς μητροπολίτη της τόν Ἱερόθεο. Ὁ Ἰωσήφ ἐξακολούθησε νά παραμένει στό Βουκουρέστι, κατακρατῶντας

40. Βλ. Κορακίδης, ὁ.π. 114, 113, 240, 217, 218.

κειμήλια τῶν ἐκεῖ μετοχίων καί ἀρνούμενος νά τά ἀποδώσει στόν Ἱερόθεο, γι' αὐτό τό Πατριαρχεῖο τόν καθαίρεσε ἀπό τό ἀξίωμα τοῦ μητροπολίτη τόν Δεκέμβριο τοῦ 1841. Πιθανότατα πέθανε τό 1850⁴¹.

4. Λεόντιος (1823-24)

Σέ ἀχρονολόγητη ἐπιστολή του, πού τήν υπέγραψε ὡς «Ὁ Ἀρίστης Λεόντιος» καί τήν ἀπηύθυνε «τῷ εὐγενεστάτῳ κυρ Σταύρῳ Ἰωάννου εἰς Μονοδένδρι», σημείωσε: «σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι εἶναι ὑψηλή προσταγή αὐθεντική ἕως αὔριον βράδυ νά εὐρεθῆς ἐδῶ... καί μήν βάνετε καμμίαν ὑποψίαν, ὅτι εἶναι διά ὄφελος τῆς πατρίδος»⁴². Ὁ Σταῦρος Ἰωάννου διετέλεσε προεστός τῶν Ἰωαννίνων, παραιτήθηκε τόν Δεκέμβριο τοῦ 1820 καί διέμενε συχνά σέ Ζαγοροχώρια (π.χ. στό Καπέσοβο 1820 Ὀκτώβριος, στήν Βίτσα 1821 Ὀκτώβριος, στό Μονοδένδρι 1822 Αὐγούστος καί Ὀκτώβριος), προσκλήθηκε δέ ἀπό τόν πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων Ὁμέρ Βρυώνη τόν Ἰούλιο τοῦ 1823 νά ἔλθει στά Γιάννενα γιά τήν διαδικασία ἐκλογῆς προεστοῦ τῆς πόλης καί ἐκλέχθηκε προεστός της τον Αὐγούστο, ἀλλά τόν Σεπτέμβριο πέθανε⁴³. Πιθανότατα ἡ πρόσκλησή του στά Γιάννενα τόν Ἰούλιο τοῦ 1823 ἔγινε μέ τήν προαναφερθεῖσα ἐπιστολή τοῦ Λεόντιου.

Ὁ Λεόντιος, μέχρι τότε τουλάχιστον, ἦταν τιτουλάριος ἐπίσκοπος Ἀρίστης (ἴσως ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Θεοδοσίου), διότι οὐδέποτε ὑπῆρξε ἐπισκοπή Ἀρίστης. Μᾶλλον γι' αὐτό προσδιορίσθηκε ἀπλῶς ὡς «θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος» σέ ἐπιγραφή γραμμένη τήν 8.1.1822 σέ ἐντοιχισμένη πλάκα στήν Βήσσανη, ἐνῶ ὁ Ἰωσήφ προσδιορίσθηκε ὡς ἐπίσκοπος Βελλᾶς σέ ἐπιγραφές

41. Αὐτόθι 121-125.

42. Σ. Κουγέας, εἰς Ἠπ. Χρονικά, τ. 1930 130.

43. Γ. Παπαγεωργίου, Οἱ συντεχνίες στά Γιάννενα, 1982 142-144, 268, Κουγέας, ὁ.π. 132, 142, Ἄγγ. Παπακώστας, εἰς Νέος Κουβαράς, τ. 1965 34.

καί σέ ἔγγραφα μέ χρονολογίες: 31.1.1820, 1.4.1822, 57.1822, 24.8.1824, 4.10.1824 κ.ἄ.⁴⁴

Κατά τόν Ἀραβαντινό, ὁ Λεόντιος διετέλεσε ἐπίσκοπος Βελλᾶς τό 1823, μετά ἀπό ἔξωση τοῦ Ἰωσήφ τό 1822. Ὁ Νικ. Μυστακίδης ἔγραψε ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἦταν ἐπίσκοπος Βελλᾶς κατά τά ἔτη 1814-23 καί 1833-39 καί ὅτι κατά τά ἔτη 1823-24 ἦταν ἐπίσκοπος Βελλᾶς ὁ Λεόντιος ἐκ Σουδενῶν, «ὄν ἐφοβήθη ὁ τότε διοικητής Κονίτσης Σουλεϊμάν Βέης». Αὐτός ὁ μπέης διετέλεσε διοικητής τοῦ καζᾶ τῆς Κόνιτσας κατά τά ἔτη 1821-25, 1827, 1832, τουλάχιστον⁴⁵. Ὅπως προανέφερα, δέν βρῆκα ἐπιγραφές καί ἔγγραφα πού νά μνημονεύουν τόν Ἰωσήφ ὡς ἐπίσκοπο Βελλᾶς στήν περίοδο 5.7.1822 ἕως 24.8.1824. Ἐξ ἄλλου, σύμφωνα μέ τά ἐκτιθέμενα παρακάτω, ὁ Λεόντιος, περίπου ἀπό τόν Αὔγουστο μέχρι τόν Δεκέμβριο τοῦ 1829, εἰσπήδησε στήν ἐπισκοπή Βελλᾶς «λόγω δῆθεν ἀποκαταστάσεώς του» (γιά νά γίνει πάλι ἐπίσκοπός της), ὁ δέ Πατριάρχης τήν 16.11.1830 συσχέτισε τήν εἰσπήδηση μέ τήν «γνωστή διαστροφή» του καί τοῦ ἐπεσήμανε ὅτι τό Πατριαρχεῖο «δέν δύναται πλέον νά ἐνοχλῆται καί αὐθις ἀπό τάς προσκλαύσεις τῶν ἀδικουμένων χριστιανῶν τῆς ἐπισκοπῆς», κατά δέ τήν 5.11.1829 καί τήν 14.10.1830 τόν ἀποκάλεσε «πρώην ἐπίσκοπο Βελλᾶς», προφανῶς ἐπειδή πρό τῆς εἰσπήδησης εἶχε διατελέσει ἐπίσκοπος Βελλᾶς. Βάσει τῶν προεκτεθέντων, συμπεραίνω ὅτι ὁ Λεόντιος, μᾶλλον μέ μεσολάβηση τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη, ἐπέτυχε νά ἐξωσθεῖ ἀπό τήν ἐπισκοπή ὁ Ἰωσήφ καί νά διορισθεῖ αὐτός ὡς ἐπίσκοπος Βελλᾶς, ἄγνωστο μέ ποιές ἐκκλησιολογικές διαδικασίες, πλήν ὅμως διατήρησε τήν ιδιότητα αὐτή μόνον γιά λίγους μῆνες, ἴσως ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1823 μέχρι τόν Ἰούλιο τοῦ 1824, πιθανῶς ἐπει-

44. Βλ. Παῖσιος, εἰς Ἠπ. Ἐστία, τ. 1967 457 καί παραπάνω ὑπό 3.

45 45. Βλ. Παῖσιος, εἰς Ἠπ. Ἐστία, τ. 1969 150, 151, Χ. Γκοῦτος, Ἀπό τήν ἱστορία τῆς Κόνιτσας, τ. Α' 2017 476, τ. Β' 2021 270.

δή οί χριστιανοί τῆς ἐπισκοπῆς διαμαρτυρήθηκαν στό Πατριαρχεῖο γιά τήν ἀλλαγῆ.

Μετά τήν καταστροφή ἀπό Ἀλβανούς, τό 1825, τοῦ χωριοῦ Καλπάκι, στό ὁποῖο ὁ Ἀλή πασᾶς εἶχε ἐγκαταστήσει κακούργους, ὁ Λεόντιος ὑποκίνησε τούς κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν νά καταδαφίσουν τόν διασωθέντα ναό τοῦ χωριοῦ γιά νά μήν ἐπανεγκατασταθοῦν σέ αὐτό οἱ φυγόντες κάτοικοί του. Τό 1828, ὅποτε ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Πατέρων πῆγε στά μετόχια της στό Βουκουρέστι, ὁ Λεόντιος, σέ συνεννόηση μέ τόν μητροπολίτη Ἰωαννίνων Βενέδικτο, ἔγινε ἡγούμενος τῆς μονῆς καί ἐπώλησε τά ὑποστατικά (120.000 γρ.) καί τά μετόχια της πού εἶχε στό Βουκουρέστι. Τήν 14.10.1830 ὁ πατριαρχικός ἔξαρχος Προκόπιος διατάχθηκε νά ἀπομακρύνει τόν Λεόντιο ἀπό τήν μονή⁴⁶.

Την 16.11.1830 ὁ Πατριάρχης ἔγραψε στόν Λεόντιο, «πρώην ἐπίσκοπο Βελλᾶς»: «ἐν τῷ καιρῷ τῆς παραλόγου ἐκείνης ἐπιβατικῆς ἀρχιερατείας σου... εἰσῆλθες κατά τῆς ξένης ἐπαρχίας, ἐχούσης τόν κανονικόν αὐτῆς ἀρχιερέα, λόγω δῆθεν ἀποκατάστασεώς σου ἐν τῇ ἐπισκοπῇ» (πράγμα πού εἶναι ἄθεσμον), «διά τῆς παραλόγου ἐξώσεως» ἐκείνου, «συνήγαγες ἱκανήν ποσότητα ἄσπρων» καί ἰσχυρίσθηκες ὅτι μᾶς ἔστειλες χίλια γρόσια, «ἐνῶ αὐτά ἀπέστειλεν ὕστερον ὁ ἤδη ἅγιος Βελλᾶς κυρ Ἰωσήφ ὡς μή πληρωθέντα παρά σου... γνωστῆς οὔσης τῆς μέχρι τοῦδε διαστροφῆς σου, τήν ὁποῖαν δέν δύναται πλέον νά ὑποφέρῃ ἡ ἐκκλησία καί νά ἐνοχλῆται καί αὐθις ἀπό τάς προσκλαύσεις τῶν ἀδικουμένων χριστιανῶν τῆς ἐπισκοπῆς»... νά δώσεις στόν Ἰωσήφ 5.500 γρ. ὡς δικαιώματα τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλιῶς «θέλεις ὑποστή τήν καθαίρεσιν τῆς ἀρχιερωσύνης σου, ἣν ἐκδόντες ἀπεστείλαμεν ἐπίτηδες διά νά ἀναγνωσθῇ αὐτόθι καί νά θεατρισθῇ ὁ φιλάφρων τρόπος σου». Ἡ εἰσπῆδηση ἔγινε, μέ ἀνοχή τοῦ μητροπολίτη Ἰωαννίνων Βενέδικτου, ἐπειδή ὁ Ἰωσήφ ἀπό τό 1827 ἤ ἐνωρί-

46. Κορακίδης, ὁ.π. 104-105, 226-229.

τερα εἶχε ἐγκατασταθεῖ στή Γιάννενα, ἐγκαταλείποντας τήν ἐπισκοπή του λόγω τῶν ἐπαχθῶν χρεῶν της, διήρκεσε δέ περίπου ἀπό τόν Αὐγουστο μέχρι τόν Δεκέμβριο τοῦ 1829⁴⁷.

Τήν 31.1.1836 ὁ Λεόντιος διατάχθηκε ἀπό τό Πατριαρχεῖο νά ἀποδώσει λογαριασμό γιά τά εἰσόδηματα πού εἶχε συνάξει ἀπό τά χωριά τῶν Ἰωαννίνων κατ' ἐντολή τοῦ Ἰωακείμ. Τήν 6.7.1836 ἐχειροτόνησε ὡς ἱερομόναχο τόν Κονιτσιώτη Χρῦσανθο Λαῖνά. Τό 1838 παρέστη στήν κηδεῖα του νεομάρτυρα Γεωργίου στή Γιάννενα καί ἦταν ἐπίτροπος τοῦ μητροπολίτη Ἰωαννίνων, ὅπως καί τό 1840. Στή Γιάννενα ἔκανε ὁμιλίες κατά τίς Κυριακές καί τίς ἑορτές καί ἐκκληροδότησε σέ ναό τους ἕνα «ἐργαστήρι» καί χρήματα. Πέθανε τό 1841⁴⁸.

4.- Κακοπραξίες σέ τρεῖς μονές

A.- Εἰσαγωγή

Τό ὡς ἄνω θέμα ἀφορᾷ στήν μονή τῆς Διπαλίτσας ἢ Μολυβδοσκεπάστη, στήν μονή τῆς Ὀστανίτσας ἢ Γκούρας καί στήν μονή τῆς Βελλᾶς. Τόν 19ο αἰῶνα οἱ δύο πρῶτες ἀπό τίς μονές αὐτές ὑπάγονταν μέχρι τό 1828 στήν ἀρχιεπισκοπή Πωγωνιανῆς, ἔκτοτε στήν μητρόπολη Κορυτσᾶς καί Πωγωνιανῆς, ἀπό τό 1834 στήν μητρόπολη Βελλᾶς καί Πωγωνιανῆς, ἀπό τό 1842 στήν μητρόπολη Πωγωνιανῆς, ἀπό τό 1863 στήν ἐπισκοπή Βελλᾶς καί Κονίτσης καί ἀπό τό 1895 στήν μητρόπολη Βελλᾶς καί Κονίτσης. Ἡ μονή Βελλᾶς ὑπαγόταν πάντοτε στήν ἐπισκοπή Βελλᾶς καί στίς διαδόχους της μητροπόλεις⁴⁹.

47. Αὐτόθι, 106-109, 113.

48. Βλ. Κορακίδης, ὁ.π. 109-110, 104, *Εὐθυμίου*, εἰς Ἠπ. Ἐστία, τ. 1957 629, *Κ. Κρυστάλλης*, Τά Ἄπαντα, τ. Β' 1948 108.

49. Πρβλ. ἄνωτ. παραγρ. 2.